

РЕЦЕНЗИЯ

От: **проф. д-р Марияна Върбанова Божинова**
Стопанска академия „Д. А. Ценов” - Свищов
Научна специалност Икономика и управление

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„ДОКТОР“** по *научна специалност Икономика и управление (туризъм)* в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №3963/16.12.2025 г. на Зам.-ректора по НИД на УНСС.

Автор на дисертационния труд: **Димитър Валентинов Кръстев**
Тема на дисертационния труд: **„Консултантски проект за управление на програми във винения туризъм“**

1. Информация за дисертанта

Докторант Димитър Валентинов Кръстев се е обучавал по докторска програма към катедра „Икономика на туризма” при факултет „Икономика на инфраструктурата“ в УНСС по научна специалност Икономика и управление (туризъм), съгласно Заповед на Ректора на УНСС №3355/12.12.2023 г. Обучението е осъществено в самостоятелна форма срещу заплащане, със срок на докторантурата до 05.12.2028 г. Със Заповед на Ректора на УНСС №3981/18.12.2025 г. Димитър Кръстев е отчислен от докторантура с право на защита на дисертационен труд, поради положително решение на обучаващата катедра за готовността за защита на дисертацията пред научно жури.

Висшето си образование докторантът е завършил в СА „Д. А. Ценов“ - Свищов през 2020 г., специалност „Икономика на търговията“, ОКС „бакалавър“, а през 2021 г. се дипломира в ОКС „магистър“, магистърска програма „Мениджмънт на търговската дейност“ в СА „Д. А. Ценов“ и магистърска програма “Управление на международни проекти“ в УНСС - София. Димитър Кръстев има богат практически опит на мениджърски позиции в областта на проектния мениджмънт и консултирането, и в мениджмънта на хотели и ресторанти, което му е помогнало при написването на дисертацията.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертацията представлява стройно, логическо и задълбочено изследване, което се състои от 165 страници основен текст, сполучливо подкрепени с графичен, табличен и обработен по подходящ начин емпиричен материал.

Дисертационният труд се отличава с *класическа и балансирана структура*, съставена от увод, три глави, заключение, списък на използваната литература и 2 броя приложения. Разработката е нагледно илюстрирана посредством 4 таблици и 20 фигури.

Рецензката ми, като рецензент, е, че *темата* на дисертационния труд се отличава с актуалност, практическа значимост и дисертабилност. Тя се обуславя от интензивното развитие на винения туризъм, като атрактивен специализиран вид туризъм, не само в света, а и в България през последното десетилетие, под влияние на променящите се потребителски предпочитания. Това изисква значителни инвестиции и разработването на проекти за финансиране по различни програми, с помощта на управленско консултиране. Дисертационният труд анализира именно приложението на консултантски проекти за управление на програми във винения туризъм. По мое мнение, в специализираната научна литература почти липсват мащабни научно-приложни изследвания по тази конкретна проблематика. Актуалността на темата е добре представена в увода на дисертацията.

Целта на дисертационния труд е „да изследва приложението на управленското консултиране за управление на програми в дейността на компаниите, специализирани във винен туризъм в България.“ За постигане

на целта са дефинирани 5 изследователски *задачи*, които кореспондират с поставената цел на изследването.

Обект на изследване са компаниите, които осъществяват консултантски проекти в областта на винения туризъм.

Предмет на изследване са възможностите за разработване и внедряване на нови програми, посредством инструментите на управленското консултиране.

Основната *теза* на научния труд се основава на твърдението, че разработването и прилагането на интегриран консултантски модел, който обхваща стратегическо планиране, управление на ресурсите и маркетингови дейности, води до значително повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на компаниите, управляващи програми за винен туризъм, посредством което се внедряват програми в развитието на тези туристически райони, които са с такава специализация и косвено това води до тяхната разпознаваемост.

Считам, че целта, задачите и изследователска теза на разработката, като цяло, са добре формулирани, а обектът и предметът са ясно очертани.

В дисертационния си труд авторът демонстрира умения за умело боравене с научни понятия и придържане към научен стил на изложението.

Като цяло, правилно са маркирани някои *ограничителни условия* на изследването.

Използваната *литература* е поместена в списък от 82 заглавия (20 - на български, 40 – на чужд език и 22 интернет страници), който свидетелства за информираността на докторанта относно изследванията на конкретния разискван проблем както от български, така и от чужди автори. Литературните източници са анализирани и обобщени по необходимия за дисертационно изследване начин.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Структурирането и съдържанието на изследването намирам за логично и последователно.

Дисертационният труд съдържа теоретични, методологически и приложни аспекти, позиционирани в отделни глави на разработката.

Първа глава /с. 10-44/ е с теоретичен и постановъчен характер, което е правилно. Тя е основа за направеното изследване в следващите глави на дисертацията. Тази глава е структурирана от три параграфа, в които последователно се изясняват: същността и съдържанието на управленското консултиране, като се анализира неговото възникване и етапите на развитието му, очертават се неговите ключови области и се обосновава приносът на професионалните консултантски организации за развитието на управленското консултиране; извеждат се спецификите на управленското консултиране във винения туризъм; разкрива се приложението на управленското консултиране при изпълнението на програми и проекти във винения туризъм в България, основавайки се на изследване на основните заинтересовани страни и техните роли. В тази глава специално бих открила направения критичен анализ на становищата на редица български и чуждестранни учени за същността и особеностите на управленското консултиране, на чиято база се изразява становището на автора на дисертацията.

Втора глава /с. 45-96/ е посветена на управлението на програми и проекти във винения туризъм. Тя се състои от три параграфа. В първия параграф е разгледана концепцията за винения туризъм в световен и национален план и са представени добри практики за управление на проекти във винения туризъм. Правилно се акцентира върху проблемите и възможните решения за популяризиране на винения туризъм в България и възможните проекти за неговото популяризиране. Във втори параграф са очертани възможностите за национално финансиране на проекти във винения туризъм, като е извършен преглед на финансирането на туристически дейности през два планови периода: 2014-2020 г. и 2021-2027 г. Последният параграф е фокусиран върху открояване на възможностите за международно финансиране на проекти във винения туризъм, което е важен фактор за развитието на този вид туризъм, имайки предвид необходимостта от сериозни инвестиции в сектора.

Трета глава /с. 97-150/, съставена от три параграфа, има практико-приложен характер и представя докторанта в силна светлина. В началото ѝ е представен авторов интегриран консултантски модел за повишаване на конкурентоспособността и устойчиво развитие на компаниите, управляващи програми за винен туризъм, съставен от пет модула.

Авторът добавя стойност към модела и чрез разработените девет етапа за неговото внедряване. Във втори параграф са анализирани и обобщени резултатите от емпиричното изследване. За целта е проведено анкетно проучване сред 278 респонденти (български и чуждестранни туристи) и дълбочинно интервю сред експерти, чиито брой не е посочен. Изследвани са предпочитанията и интересите на туристите, свързани с възможностите за приложение на консултантски проект за управление на програми във винения туризъм и мненията на експертите за възможностите и предизвикателствата за приложение на такъв консултантски проект. Проучени са добри практики в развитието на винопроизводството и винения туризъм. Откроявам разработения авторов модел за приложение на консултантски проект за управление на програми във винения туризъм чрез внедряване на иновации (Фиг. 20, с. 128). Базирайки се на резултатите от емпиричното изследване, в трети параграф са формулирани насоки и препоръки за приложение на консултантски проект за управление на програми във винения туризъм, като са очертани и предизвикателствата и перспективите в този контекст.

Докторантът демонстрира умения на изследовател, като акумулира, обобщава и анализира голямо количество информация, която е обработена с подходящи научни методи, въз основа на което той прави обосновани предложения.

При разработването на дисертационния труд е използван набор от научноизследователски *подходи и методи*, като: системен подход, исторически, индуктивен и дедуктивен методи, анализ и синтез, сравнение, контент анализ, наблюдение, анкетен метод и дълбочинно интервю, експертен метод, диференциран, комплексен и комбиниран метод за оценка.

Достатъчно ясно и аргументирано докт. Димитър Кръстев постига основната си изследователска цел и решава поставените изследователски задачи. По този начин той доказва и изследователската си теза.

По отношение на постигнатите научни и научно-приложни резултати може да се обобщи, че е налице своеобразен изследователски подход, избран от докторанта, и успешно приложен за постигане на реални резултати при написването на дисертационния труд. Доказателства

за наличието на тези резултати, освен в цялостната постройка на дисертацията, има обобщени и синтезирани в заключението.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Предложеният за оценка дисертационен труд притежава доказателства за научно-приложни резултати, представени като решения по изследваните проблеми. Изведените в автореферата научни и приложни приноси отговарят на действителните приносни моменти в дисертацията. Основните научни достойнства на дисертационния труд могат да се очертаят в следните насоки:

Първо, обогатени са теоретичните постановки за същността и спецификите на управленското консултиране във винения туризъм, чрез задълбочено разглеждане, обобщаване, систематизиране и нова насоченост на основни теоретични постановки /научен принос/.

Второ, идентифицирани са възможностите за приложение на управленското консултиране в управлението на програми във винения туризъм /научно-приложен принос/.

Трето, разработен е авторов модел на консултантски проект за управление на програми във винения туризъм и е предложен алгоритъм за неговото внедряване /научно-приложен принос/.

Четвърто, въз основа на емпирично изследване сред туристи и експерти в областта на винения туризъм, е извършен анализ и оценка на резултатите от приложението на проекти във винения туризъм /приложен принос/.

Пето, формулирани са насоки и препоръки за усъвършенстване управлението на проекти във винения туризъм /приложен принос/.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представеният списък с публикации /1 самостоятелна монография, 1 самостоятелен научен доклад и 1 научна статия в съавторство/, свързани с темата на дисертационния труд, е доказателство, че важни части от труда са станали обществено достояние и са получили научна оценка. Публикациите формират 115 точки, при минимално изискуеми 30 точки, съгласно изискванията на ЗРАСРБ за придобиване на ОНС «доктор».

6. Оценка на автореферата

Разискваните в дисертационния труд основни аспекти намират място в представения автореферат. Неговото съдържание кореспондира с основния труд, като представя в синтезиран вид изследвания проблем. Авторефератът е съставен от *пет* части, които включват: обща характеристика; структура; синтезирано изложение; справка за приносите и списък на публикациите по дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам съществени критични бележки.

Интересната проблематика, разисквана в дисертационния труд, поражда някои въпроси. Бих желала докторантът да отговори на следния *въпрос*:

1. Кой, според докторанта, са основните причини за все още ниския дял на ползвани консултантски услуги по управление на проекти във винения туризъм в България?

8. Заключение

Дисертационният труд се характеризира с оригиналност на изследването. Той представлява определен принос към теорията и предимно към туристическата практика, отговаря на необходимите изисквания за разработване и написване, съгласно ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане. Това ми дава основание с убеденост да предложа на почитаемото Научно жури да вземе *положително решение* за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по икономика на докторант *Димитър Валентинов Кръстев*, за което аз ще гласувам с “*Да*”.

03.02.2026 г.

Рецензент:

/проф. д-р Марияна Божинова/

R E V I E W

By: ***Prof. Mariyana Varbanova Bozhinova, PhD***
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
Scientific specialty “Economics and Management”

Regarding: Dissertation for awarding an educational and scientific degree
“Doctor” in *scientific specialty “Economics and Management (Tourism)”* at the University of National and World Economy (UNWE)

Ground for presenting the review: Participation as a member of the scientific jury for the defense of the dissertation work according to Order №3963/16.12.2025 of the Vice-Rector for Scientific Research of the UNWE

Author of the Dissertation Work: ***Dimitar Valentinov Krastev***

Topic of the Dissertation Work: ***Consultancy Project for Programme Management in Wine Tourism***

1. Information about the dissertation candidate

The PhD student Dimitar Valentinov Krastev studied under the doctoral program at the Department of Tourism Economics at the Faculty of Infrastructure Economics at UNWE in the scientific specialty of Economics and Management (Tourism), in accordance with the Order of the Rector of UNWE No. 3355/12.12.2023. The training is carried out in an independent form for a fee, with the duration of the doctoral studies until 05.12.2028. By Order of the Rector of UNWE No. 3981/18.12.2025, Dimitar Krastev was expelled from doctoral studies with the right to defend a dissertation, due to a positive decision of the teaching department regarding the readiness to defend the dissertation before a scientific jury.

The PhD student completed his higher education at the D. A. Tsenov Academy of Economics-Svishtov in 2020, "Economics of Trade" specialty, with a Bachelor's degree, and in 2021 he graduated from Master's degree program "Management of Commercial Activities" at D. A. Tsenov Academy of Economics and Master's program "Management of International Projects" at UNWE-Sofia. Dimitar Krastev has extensive practical experience in management positions in the field of project management and consulting, and in the management of hotels and restaurants, which helped him in writing his dissertation.

2. General characteristics of the presented dissertation

The dissertation is a coherent, logical and in-depth study, consisting of 165 pages of main text, successfully supported by graphical, tabular and appropriately processed empirical material.

The dissertation is distinguished by a classical and balanced structure, consisting of an introduction, three chapters, a conclusion, a list of references and 2 appendices. The work is clearly illustrated by 4 tables and 20 figures.

My assessment, as a reviewer, is that the topic of the dissertation is distinguished by its relevance, practical significance and dissertationability. It is determined by the intensive development of wine tourism as an attractive specialized type of tourism, not only in the world, but also in Bulgaria over the last decade, under the influence of changing consumer preferences. This requires significant investments and the development of projects for financing under various programs, with the help of management consulting. The dissertation analyzes the application of consulting projects for program management in wine tourism. In my opinion, there is almost no large-scale scientific and applied research on this specific issue in the specialized scientific literature. The relevance of the topic is well presented in the introduction of the dissertation.

The *goal* of the dissertation is "to explore the application of management consulting for program management in the activities of companies specializing in wine tourism in Bulgaria". To achieve this aim, *5 research tasks* have been defined, which correspond to the stated aim of the study.

The *object* of research are the companies that implement consulting projects in the field of wine tourism.

The *subject* of research is the possibilities for developing and implementing new programs using management consulting tools.

The main *thesis* of the scientific work is based on the assertion that the development and implementation of an integrated consulting model, which encompasses strategic planning, resource management and marketing activities, leads to a significant increase in the competitiveness and sustainable development of companies managing wine tourism programs, through which programs are implemented in the development of those tourist regions that have such specialization and indirectly this leads to their recognition.

I think that the goal, objectives and research thesis of the work, in general, are well formulated, and the object and subject are clearly outlined.

In his dissertation, the author demonstrates skills in skillful handling of scientific concepts and adherence to a scientific style of presentation.

In general, some *restrictive conditions* of the study are correctly marked.

The *literature* used is included in a list of 82 titles (20 - in Bulgarian, 40 - in a foreign language and 22 websites), which testifies to the doctoral student's awareness of the research on the specific problem under discussion by both Bulgarian and foreign authors. The literary sources have been analyzed and summarized in the manner necessary for dissertation research.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

I find the structuring and content of the research logical and consistent.

The dissertation contains theoretical, methodological and applied aspects, positioned in separate chapters of the work.

The *first chapter* /pp. 10-44/ is of a theoretical and prescriptive nature, which is correct. It is the basis for the research carried out in the following chapters of the dissertation. This chapter is structured by three paragraphs, which consistently clarify: the essence and content of management consulting, analyzing its emergence and the stages of its development, outlining its key areas and justifying the contribution of professional consulting organizations to the development of management consulting; deriving the specifics of management consulting in wine tourism; revealing the application of management consulting in the implementation of programs and projects in wine tourism in Bulgaria, based on a study of the main stakeholders and their roles. In this chapter, I would especially highlight the critical analysis of the opinions

of a number of Bulgarian and foreign scholars on the essence and features of management consulting, on the basis of which the opinion of the author of the dissertation is expressed.

Chapter two /pp. 45-96/ is dedicated to the management of programs and projects in wine tourism. It consists of three paragraphs. The first paragraph examines the concept of wine tourism on a global and national level and presents good practices for project management in wine tourism. It correctly emphasizes the problems and possible solutions for the promotion of wine tourism in Bulgaria and possible projects for its promotion. The second paragraph outlines the opportunities for national financing of projects in wine tourism, and a review of the financing of tourism activities during two planning periods: 2014-2020 and 2021-2027. The last paragraph focuses on highlighting the opportunities for international financing of projects in wine tourism, which is an important factor for the development of this type of tourism, given the need for serious investments in the sector.

The *third chapter* /pp. 97-150/, consisting of three paragraphs, has a practical and applied nature and presents the PhD student in a strong light. At the beginning, the author's integrated consulting model for increasing the competitiveness and sustainable development of companies managing wine tourism programs, consisting of five modules, is presented. The author adds value to the model through the nine stages developed for its implementation. In the second paragraph, the results of the empirical study are analyzed and summarized. For this purpose, a questionnaire survey was conducted among 278 respondents (Bulgarian and foreign tourists) and an in-depth interview among experts, the number of whom is not specified. The preferences and interests of tourists related to the possibilities for implementing a consulting project for managing programs in wine tourism and the opinions of experts on the possibilities and challenges for implementing such a consulting project were studied. Good practices in the development of wine production and wine tourism were studied. I highlight the author's developed model for the application of a consulting project for program management in wine tourism through the implementation of innovations (Fig. 20, p. 128). Based on the results of the empirical study, the third paragraph formulates guidelines and recommendations for the application of a consulting project for program

management in wine tourism, and outlines the challenges and prospects in this context.

The PhD student demonstrates researcher skills by accumulating, summarizing, and analyzing a large amount of information that has been processed using appropriate scientific methods, based on which he makes substantiated proposals.

In developing the dissertation, a set of research *approaches and methods* were used, such as: systematic approach, historical, inductive and deductive methods, analysis and synthesis, comparison, content analysis, observation, survey method and in-depth interview, expert method, differentiated, complex and combined evaluation method.

Dimitar Krastev achieves his main research goal and solves the research tasks set in a sufficiently clear and reasoned manner. In this way, he also proves his research thesis.

Regarding the achieved scientific and applied scientific results, it can be summarized that there is a unique research approach chosen by the PhD student and successfully applied to achieve real results in writing the dissertation. Evidence for the presence of these results, in addition to the overall structure of the dissertation, is summarized and synthesized in the conclusion.

4. Evaluation of the scientific and scientific-applied contributions

The dissertation work proposed for evaluation has evidence of scientific and applied results, presented as solutions to the researched problems. The scientific and applied contributions presented in the abstract correspond to the actual contributions of the dissertation. The main scientific merits of the dissertation work can be outlined in the following guidelines:

First, the theoretical propositions on the essence and specifics of management consulting in wine tourism have been enriched, through an in-depth examination, generalization, systematization and new focus of basic theoretical propositions /scientific contribution/.

Second, the possibilities for applying management consulting in the management of programs in wine tourism have been identified /scientific-applied contribution/.

Third, the author's model of a consulting project for the management of programs in wine tourism has been developed and an algorithm for its implementation has been proposed /scientific-applied contribution/.

Fourth, based on an empirical study among tourists and experts in the field of wine tourism, an analysis and evaluation of the results of the implementation of projects in wine tourism has been carried out /applied contribution/.

Fifth, guidelines and recommendations for improving the management of projects in wine tourism have been formulated /applied contribution/.

5. Evaluation of dissertation publications

The presented list of publications /1 independent monograph, 1 independent scientific report and 1 scientific article in co-authorship/, related to the topic of the dissertation work, is evidence that important parts of the work have become public knowledge and have received scientific evaluation. The publications form 115 points, with a minimum required of 30 points, according to the requirements of the Act on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria for acquiring the educational and scientific degree of "Doctor".

6. Evaluation of the abstract

The main aspects discussed in the dissertation work are presented in the presented abstract. Its content corresponds to the main work, presenting the research problem in a synthesized form. The abstract is composed of *five parts*, which include: general characteristics; structure; synthesized exposition; reference to the contributions and list of publications on the dissertation work.

7. Critical remarks, recommendations and questions

I have no significant critical remarks.

The interesting issues discussed in the dissertation raise some questions. I would like the PhD student to answer the following *question*:

1. What, according to the PhD student, are the main reasons for the still low share of project management consulting services used in wine tourism in Bulgaria?

8. Conclusion

The dissertation is characterized by originality of the research. It represents a certain contribution to the theory and primarily to the tourism practice, meets the necessary requirements for development and writing, according to the Act on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Regulations for its implementation. This gives me reason to confidently propose to the esteemed Scientific Jury to make a *positive decision* to award the educational and scientific degree of "Doctor" in Economics to PhD student *Dimitar Valentinov Krastev*, for which I will vote "*Yes*".

03.02.2026

Reviewer:

/Prof. Mariyana Bozhinova, PhD/